

ปัญหากฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกคุมขังในระหว่างที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด¹

เพ็ญบุชา บุญพรหม²

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหากฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกคุมขังในระหว่างที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎี หลักเกณฑ์การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกคุมขังในระหว่างที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด จากคำกล่าวที่ว่า “กระบวนการดำเนินคดีอาญาที่ที่จะต้องมีความสมดุลระหว่างมาตรการปราบปรามอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวม กับมาตรการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน” การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นแนวความคิดสมัยใหม่ของหลักสิทธิมนุษยชนที่มีรากฐานจากแนวคิดกฎหมายธรรมชาติ ซึ่งในปัจจุบันนานาประเทศทั่วโลกให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก แม้รัฐจะมีความจำเป็นต้องคุมขังบุคคลหนึ่งบุคคลใดก็ตาม แต่รัฐจะต้องคำนึงถึงหลักสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วย เนื่องจากผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องสงสัยหรือจำเลยที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้กระทำความผิดทางอาญาต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด (Presumption of Innocence) โดยผู้ศึกษาให้คำนิยามคำว่าผู้ถูกคุมขังในระหว่างที่คำพิพากษายังไม่ถึงที่สุด หมายถึง “ผู้ที่ถูกจับกุมคุมขังจำกัดสิทธิเสรีภาพในชีวิตร่างกายให้อยู่ในสถานที่คุมขังภายใต้อำนาจรัฐ โดยคำสั่งของเจ้าพนักงาน เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือศาล ไม่ว่าจะถูกจับกุมคุมขังในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นตอนใด บุคคลนั้นอาจเป็นผู้ต้องสงสัยที่ยังมิได้ถูกฟ้องเป็นคดีอาญา หรือจำเลยที่ถูกฟ้องเป็นคดีอาญาต่อศาล อาจอยู่ระหว่างการพิจารณาคดีหรือไม่ก็ได้ ไม่ว่าจะอยู่ระหว่างการพิจารณาของชั้นศาลใดก็ตาม แต่ได้ถูกจับกุมคุมขังในขณะที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดพิพากษาหรือมีคำสั่งให้บุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิดในคดีอาญา”

ถึงแม้จะมีกฎหมายบัญญัติเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกคุมขังในระหว่างที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด แต่ตามกฎหมายนั้นมิชอบพอหรือข้อจำกัดบางประการที่ทำให้ประชาชนไม่อาจเข้าถึงที่สิทธิตามที่กฎหมายได้บัญญัติรับรอง คุ้มครองไว้ ทำให้ไม่สามารถบังคับใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของ

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกคุมขังในระหว่างที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์พัฒนา เรือนใจดี และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ดร.พันธ์เทพ วิฑิตอนันต์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.กิจติ ก้องเบญญู

²นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

กฎหมายและหลักกฎหมายสากลบางประการ จึงเห็นว่าควรปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ได้
 ทำการศึกษาบางประการ เพื่อส่งเสริมให้มีการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกคุมขังได้อย่างครอบคลุม มีประสิทธิภาพ
 และเหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งสรุปได้ ดังต่อไปนี้

จากการศึกษาปัญหากฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกคุมขังในระหว่างที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด
 ประเด็นปัญหาแรก คือ ปัญหาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวตามกฎหมายไทย โดยหลักการจับกุมคุมขังบุคคลจะ
 กระทำได้ แต่บางกรณีเจ้าหน้าที่รัฐมีความจำเป็นต้องนำตัวบุคคลมาไว้ในอำนาจรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิและ
 เสรีภาพของผู้ถูกควบคุมขังในระหว่างที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด การปล่อยชั่วคราวเป็นมาตรการอย่างหนึ่งใน
 คดีอาญาเพื่อประกันเสรีภาพบุคคลชั่วคราวเพื่อให้มีโอกาสดำเนินคดีอย่างเต็มที่ โดยกำหนดให้ผู้ถูกประกันตัว
 ต้องมารายงานในเวลาที่กำหนด การปล่อยชั่วคราวจึงเป็นสิทธิที่ประชาชนทุกคนพึงมี แต่อย่างไรก็ตาม
 บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบางมาตราเป็นการจำกัดสิทธิการปล่อยชั่วคราว กรณีที่
 กำหนดให้ใช้ความน่าเชื่อถือของหลักประกันเป็นเหตุอันสมควรที่จะสั่งไม่ปล่อยชั่วคราว ตามประมวลกฎหมาย
 วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108/1 (4) ซึ่งทางปฏิบัติมักพิจารณาเอาเหตุยกเว้นที่จะไม่ปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก
 สำคัญในการพิจารณา ย่อมเป็นการสร้างภาระให้แก่ผู้ถูกคุมขังในระหว่างที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด ยิ่งไปกว่า
 นั้นหากบุคคลดังกล่าวเป็นผู้มีฐานะทางการเงินไม่ดี ย่อมเป็นการยากที่เขาจะได้รับการปล่อยชั่วคราว อันอาจ
 ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมหรือความไม่เสมอภาค ทั้งที่การประกันตัวเป็นสิทธิตามกฎหมายที่ประชาชนที่ถูก
 ควบคุมไว้ในอำนาจรัฐควรได้รับ เพื่อให้ประชาชนที่ถูกจำกัดเสรีภาพมีสิทธิได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวและ
 ได้รับการปฏิบัติจากรัฐโดยเท่าเทียมกันอันเป็นการประกันสิทธิและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของ
 ประชาชน ตามหลักความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย (Equality before the law) ประกอบกับการพิจารณาปล่อย
 ชั่วคราวที่อาศัยอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินห้าปีเป็นเกณฑ์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา
 110 เป็นกรณีที่กำหนดอัตราโทษจำคุกเป็นเกณฑ์ที่ดำเนินไป ซึ่งหากบัญญัติแก้ไขบทบัญญัติดังกล่าวแล้ว
 ย่อมจะเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกคุมขังในระหว่างที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ประเด็นปัญหาที่สอง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการช่วยเหลือเพื่อการปล่อยชั่วคราวของกองทุนยุติธรรม
 กองทุนยุติธรรมเข้ามาช่วยเหลือเรื่องการขอปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย แม้ว่ากองทุนยุติธรรมจะ
 พิจารณานุมัติตามหลักเกณฑ์ในระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข
 ในการขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. 2559 ให้ความช่วยเหลือเรื่องการปล่อยชั่วคราวก็ตาม แต่ตาม
 พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 มาตรา 30 วรรคสี่ ได้กำหนดว่าก่อนออกหนังสือรับรองการชำระเงิน
 ของกองทุน ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องทำสัญญาให้กับกองทุน หากกองทุนชำระเงินค่าปรับเป็นจำนวนเท่าใด
 ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะชดใช้เงินให้แก่กองทุนจนครบถ้วน และต้องนำสามี ภริยา บุพการี ผู้สืบสันดาน ญาติ

ใกล้ชิด ผู้บังคับบัญชา หรือนายจ้างมาเป็นผู้ค้าประกันด้วย ถ้าเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับผู้ต้องหาหรือจำเลย ไม่ว่าจะเป็นสามี ภริยา บุพการี ผู้สืบสันดานญาติใกล้ชิด ย่อมมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ได้แตกต่างจากผู้ต้องหาหรือจำเลยมากนัก กรณีที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติบุคคลดังกล่าวไม่อาจรับผิดชอบตามสัญญาค้ำประกันได้หากผู้ต้องหาหรือจำเลยมีการผิดสัญญาที่ทำกับกองทุน ส่วนการกำหนดให้ผู้บังคับบัญชา หรือนายจ้างมาเป็นผู้ค้ำประกันเป็นการจำกัดตัวบุคคลที่จะเข้ามาทำสัญญาค้ำประกันกับทางกองทุนอย่างชัดเจนโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร จุดประสงค์ของการค้ำประกันนั้นก็เพื่อนำบุคคลมาประกันการชำระหนี้ของผู้ต้องหาหรือจำเลยว่า หากกองทุนชำระเงินค่าปรับแล้ว ทางกองทุนจะได้เงินตามจำนวนค่าปรับที่เสียไปกลับคืนมา การบัญญัติกฎหมายไว้เป็นเงื่อนไขเฉพาะเจาะจงว่าจะต้องมีบุคคลตามที่กฎหมายกำหนดเข้าทำสัญญาค้ำประกันเสียก่อนถึงจะมีผลให้กองทุนยุติธรรมดำเนินการช่วยเหลือเพื่อปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ จึงไม่สอดคล้องกับเจตนาของการนำบุคคลอื่นมาค้ำประกัน ทั้งยังเป็นอุปสรรคแก่ผู้ขอรับความช่วยเหลือในการขอประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวและก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นในสังคม

ประเด็นปัญหาที่สาม ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการเยียวยาผู้ถูกคุมขังเกินกว่าโทษตามคำพิพากษาของกองทุนยุติธรรม เนื่องจากปัญหาการถูกคุมขังเกินกว่าโทษตามคำพิพากษาเกิดมาจากก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิดทางอาญา บุคคลนั้นตกอยู่ภายใต้การคุมขังโดยรัฐ ทำให้ต้องถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย ไม่สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติในระหว่างที่ยังถูกคุมขัง ตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 ให้การคุ้มครองเยียวยาบุคคลผู้ได้รับผลกระทบจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของรัฐกำหนดให้ผู้ยื่นคำขอรับความช่วยเหลือจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือการได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน อาจขอรับเงินช่วยเหลือเพื่อความเสียหายที่ตนได้รับตามมาตรา 31 ได้แก่ ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ เงินช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ในกรณีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนถึงแก่ความตาย ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติ เงินช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายอื่นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร ซึ่งไม่ครอบคลุมและไม่ชัดเจนแน่นอนถึงการเยียวยาบุคคลผู้ต้องถูกคุมขังเกินกว่าโทษตามคำพิพากษาอันเป็นผลมาจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของรัฐ รัฐจึงควรกำหนดเงินเพื่อเยียวยาบุคคลจากการถูกลิดรอนสิทธิมนุษยชนโดยการกระทำของรัฐอันเป็นการแสดงความรับผิดชอบของรัฐในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่บกพร่องผิดพลาด ไม่ว่าในภายหลังศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิดหรือไม่เป็นความผิดทางอาญาก็ตาม และนอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องการพิจารณาให้ความช่วยเหลือบุคคลผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนต้องคำนึงถึงฐานะของบุคคลผู้ขอรับความช่วยเหลือตามหลักเกณฑ์มาตรา 28(3) ประกอบด้วย ทั้งที่จำเลยที่ถูกคุมขังเกินกว่าโทษตามคำพิพากษาไม่ว่าผู้ที่

จะขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนจะมีฐานะทางการเงินเช่นไร ก็ถูกละเมิดสิทธิในชีวิตร่างกายอันเป็นการขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงโดยการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของรัฐ จึงสมควรได้รับเงินช่วยเหลือจากกองทุนยุติธรรมด้วยเช่นกัน

ประการที่สี่ ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลในระหว่างคุมขังที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด พิจารณาถึงช่วงเวลาระหว่างที่ถูกคุมขัง ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 บทบัญญัติใช้คำว่าผู้ต้องขังเป็นการกล่าวถึงนักโทษเด็ดขาด คนต้องขังและคนฝาก แต่นักโทษเด็ดขาดเป็นบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้กระทำความผิดอาญา ตามกฎหมายฉบับดังกล่าวในหมวดสิทธิ หน้าที่ ประโยชน์และกิจการอื่น ๆ เกี่ยวกับผู้ต้องขังไว้ในหมวด 5 ตั้งแต่มาตรา 43 ถึงมาตรา 63 ไม่มีการแบ่งแยกสิทธิ หน้าที่ ประโยชน์และกิจการอื่น ๆ ของผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษเด็ดขาด ให้แตกต่างกับผู้ต้องขังที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นการขัดกับหลักให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำผิด ซึ่งจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ และไม่สอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษ (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) ขององค์การสหประชาชาติ อย่างไรก็ตามการคุมขังระหว่างสอบสวนและพิจารณาควรต้องใช้ดุลยพินิจพิจารณาเป็นรายบุคคล หากว่ามีวิธีการอื่นใดนอกเหนือจากการคุมขังบุคคลได้ รัฐควรนำวิธีการนั้นมาใช้ทดแทนการควบคุมตัวผู้ถูกคุมขังในระหว่างที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด

จากการศึกษาค้นคว้าปัญหากฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกคุมขังในระหว่างที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด ผู้ศึกษาพบว่ามิข้อเสนอแนะ คือ

1. ปัญหาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวตามกฎหมายไทย

1.1 สืบเนื่องจากแนวทางการใช้ดุลยพินิจในชั้นตำรวจ อัยการ ศาลในการปล่อยชั่วคราวยึดถือหลักประกันเป็นสำคัญ แต่โดยหลักแล้วการปล่อยชั่วคราวเป็นสิทธิที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงจะได้รับ ซึ่งหลักเกณฑ์การพิจารณาไม่ปล่อยชั่วคราวควรต้องพิจารณาจากพฤติกรรมหรือพฤติกรรมอื่น ๆ ของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นหลัก ได้แก่ กรณีที่จะหลบหนี ไปยุ่งเหยิงพยานหลักฐาน หรือไปก่อเหตุอันตราย เป็นต้น ดังนั้นผู้เขียนเห็นควรว่าต้องแก้ไขตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108/1 (4) โดยบัญญัติปรับปรุงแก้ไขไปในแนวทางที่ไม่ควรนำความน่าเชื่อถือของหลักประกันมาเป็นเกณฑ์พิจารณาสั่งไม่ปล่อยชั่วคราว

1.2 มุ่งพิจารณาถึงหลักเกณฑ์การขอให้ปล่อยชั่วคราวตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 เนื่องจากวรรคแรกกำหนดให้คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินห้าปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกันและจะมีหลักประกันหรือไม่ก็ได้ ส่วนกรณีตามวรรคสองกำหนดว่าในคดีอย่าง

อื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้ ซึ่งตามวรรคสองได้ให้ดุลยพินิจพิจารณาในการปล่อยชั่วคราวกว้างกว่าวรรคหนึ่งอันเป็นประโยชน์แก่ผู้ถูกคุมขังในระหว่างที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดมากกว่า ผู้เขียนใคร่ขอแสดงความเห็นกรณีการกำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาจากอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินห้าปีขึ้นไปเป็นการกำหนดอัตราโทษเป็นเกณฑ์การพิจารณาปล่อยชั่วคราวที่ดำเนินไปส่งผลให้การขอปล่อยชั่วคราวส่วนใหญ่จะเข้าหลักเกณฑ์ตามวรรคหนึ่งทำให้การสั่งให้ปล่อยตัวชั่วคราวต้องมีประกันและจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ ซึ่งในทางปฏิบัติจะกำหนดให้วางหลักประกัน อีกทั้งยังไม่ได้พิจารณาถึงตัวผู้ถูกกล่าวหาเพราะบางลักษณะของฐานความผิด ผู้ต้องหาไม่ได้มีจิตใจที่เลวร้าย เช่น ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 กำหนดให้ต้องระวางจำคุกไม่เกินสิบปีและปรับไม่เกินสองหมื่นบาท เช่นนี้ผู้เขียนเห็นว่าหากขยายเพดานอัตราโทษจากจำคุกอย่างสูงเกิน 5 ปีขึ้นไปเป็นจำคุกอย่างสูงเกิน 10 ปีขึ้นไปจะทำให้คุ้มครองสิทธิผู้ถูกคุมขังในระหว่างที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดได้ดียิ่งขึ้น มีสิทธิได้รับการปล่อยชั่วคราวมากขึ้น ทั้งช่วยแก้ปัญหาเรื่องคนล้นคุกเนื่องจากปัญหาจำนวนพื้นที่ในการคุมขังที่มีน้อย ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิดไม่ถูกจองจำและโดนจำกัดสิทธิเสรีภาพ

2. เนื่องจากพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 มาตรา 30 วรรคสี่ บัญญัติเนื้อหาเรื่องการนำบุคคลตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้นมาเป็นผู้ค้ำประกันกับกองทุนยุติธรรม อันเป็นเงื่อนไขหนึ่งในการอนุมัติให้ความช่วยเหลือผู้ยื่นคำขอเพื่อปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย หากไม่สามารถนำบุคคลตามที่กฎหมายกำหนดมาเป็นผู้ค้ำประกันทางกองทุนยุติธรรมจะไม่ออกหนังสือรับรองการชำระเงินของกองทุนให้ ซึ่งเอกสารดังกล่าวเป็นเอกสารสำคัญในการนำไปประกอบการวางหลักประกัน ผู้เขียนใคร่เสนอแนวทางในการพัฒนากฎหมายโดยไม่จำกัดบุคคลตามกฎหมายเป็นผู้เข้าทำสัญญาค้ำประกันกับกองทุนยุติธรรม โดยเปิดโอกาสให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดที่มีคุณสมบัติ มีความสามารถในการชำระหนี้ มีฐานะทางเศรษฐกิจที่สามารถจะประกันการชำระเงินค่าปรับของผู้ขอรับความช่วยเหลือได้มาเป็นผู้ค้ำประกัน เพื่อให้ผู้ถูกคุมขังในระหว่างที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดได้รับการช่วยเหลือเพื่อการปล่อยชั่วคราวจากกองทุนยุติธรรม ทั้งนี้ทำให้ทางกองทุนจะได้เงินตามจำนวนค่าปรับที่เสียไปกลับคืนมาจนครบถ้วน ผู้เขียนจึงเห็นสมควรแก้ไขบทบัญญัติดังกล่าว ดังต่อไปนี้

มาตรา 30 วรรคสี่ “ก่อนออกหนังสือรับรองการชำระเงินของกองทุน ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องทำสัญญาให้กับกองทุน หากกองทุนชำระเงินค่าปรับเป็นจำนวนเท่าใด ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะชดใช้เงินให้แก่กองทุนจนครบถ้วน และต้องนำสามี ภริยา บุพการี ผู้สืบสันดาน ญาติใกล้ชิด ผู้บังคับบัญชา หรือนายจ้างมาเป็นผู้ค้ำประกัน”

แก้เป็น “ก่อนออกหนังสือรับรองการชำระเงินของกองทุน จะต้องให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้ประสงค์ จะได้รับการปล่อยชั่วคราวทำหนังสือสัญญาให้กับกองทุนว่า หากกองทุนต้องชำระเงินค่าปรับตามวรรคสามเป็น จำนวนเท่าใด ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะชดใช้เงินให้แก่กองทุนจนครบถ้วน และผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องนำบุคคล หนึ่งบุคคลใดมาเป็นผู้ค้ำประกันด้วย”

3.ปัญหาการคุมขังเกินกว่าโทษตามคำพิพากษาเนื่องจากการคุมขังบุคคลในระหว่างที่ยังไม่มีคำ พิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิดทางอาญา เพื่อให้จำเลยที่ถูกคุมขังเกินกว่าโทษตามคำพิพากษาได้รับ การชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากความบกพร่องผิดพลาดในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมซึ่งรัฐควร แสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำอันละเมิดสิทธิมนุษยชน ผู้เขียนเห็นว่าควรบัญญัติกฎหมายในแนวทางที่ไม่ สมควรต้องคำนึงถึงฐานะทางการเงินของผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นเงื่อนไขในการชดใช้ค่าเสียหาย และควร กำหนดค่าเสียหายจากความบกพร่องผิดพลาดในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมของรัฐเพิ่มเติม โดยอาจเรียกว่า เงินค่าชดเชยช่วงเวลาที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องสูญเสียเสรีภาพ เพื่อให้จำเลยที่ถูกคุมขังเกินกว่าโทษตามคำ พิพากษาได้รับการชดใช้ความเสียหายและเยียวยาจากรัฐนอกเหนือจากเงินช่วยเหลือเพื่อความเสียหายที่ได้รับ ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม มาตรา 31

บัญญัติเพิ่มเติมวรรคสองของมาตรา พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ.2560 ดังนี้

“ผู้ต้องหาหรือจำเลยบุคคลใดถูกคุมขังเป็นเวลาเกินกว่าโทษตามคำพิพากษา ย่อมมีสิทธิขอรับเงิน ค่าชดเชยช่วงเวลาที่ผู้ต้องหา หรือจำเลยต้องสูญเสียเสรีภาพนอกเหนือจากสิทธิตามวรรคหนึ่ง ศาลมีอำนาจ กำหนดจำนวนเงินค่าชดเชยตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ต้องไม่น้อยกว่าวันละห้าร้อยบาท โดยไม่ต้องพิจารณาถึง ฐานะ หากศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งอันถึงที่สุดให้จำคุกแต่ถูกควบคุมหรือคุมขังเกินกว่าระยะเวลาที่ให้จำคุก เป็นระยะเวลาเกินกว่าเก้าสิบวัน แต่ไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวัน ในอัตราห้าแสนบาทต่อราย และระยะเวลาเกิน กว่าร้อยแปดสิบวันในอัตราหนึ่งล้านบาทต่อราย”

ทั้งนี้การกำหนดจำนวนเงินค่าชดเชยช่วงเวลาที่ผู้ต้องหา หรือจำเลยต้องสูญเสียเสรีภาพขั้นต่ำไม่น้อย กว่า 500 บาท อาศัยการเทียบเคียงกับอัตราเงินในการกักขังแทนค่าปรับ อัตราโทษกักขังแทนค่าปรับวันละ 500 บาท ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 25) พ.ศ. 2559 ได้ประกาศราชกิจจา นุเบกษาแล้วในวันที่ 7 เมษายน 2559 และจะมีผลใช้บังคับในวันถัดไปคือวันที่ 8 เมษายน 2559

กรณีที่กำหนดจำนวนเงินค่าชดเชย หากถูกคุมขังเกินกว่าโทษตามคำพิพากษาเป็นระยะเวลาเกินกว่า 90 วัน แต่ไม่เกิน 180 วัน และระยะเวลาเกินกว่า 180 วันนั้น เทียบเคียงตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2555 เรื่อง ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการให้ความช่วยเหลือเยียวยาทางการเงินตามหลัก มนุษยธรรมสำหรับผู้ที่ถูกดำเนินคดีจากเหตุการณ์การชุมนุมทางการเมือง (พ.ศ. 2548 - 2553)

4. ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลในระหว่างคุมขังที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 กำหนดกฎหมายในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 โดยเฉพาะหมวดสิทธิ หน้าที่ ประโยชน์และกิจการอื่น ๆ เกี่ยวกับผู้ต้องขังในหมวด 5 เสียใหม่ ให้แบ่งแยกสิทธิ หน้าที่ ประโยชน์และกิจการอื่น ๆ ของผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษเด็ดขาด ให้แตกต่างกับผู้ต้องขังที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด เพื่อให้สอดคล้องกับการคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคสอง ซึ่งเป็นหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุด โดยใช้ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษ (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) เป็นแม่แบบหรือแนวทางในการออกกฎหมายภายในประเทศหรือกำหนดนโยบายต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

คณิต ฌ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2546.

ยศศักดิ์ โกศัยกานนท์. ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.

กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543.

สมยศ เชื้อไทย. นิติปรัชญา. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2558.

ทวิวัฒน์ ชาราจันทร์. “การชดเชยค่าทดแทนโดยรัฐเนื่องจากการคุมขังอันเกิดจากความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต,

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.

พันตำรวจตรีหญิง รัตนา ธรรมรัตน์. “อำนาจรัฐในการควบคุมตัวผู้ต้องหา: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.